

Әліпбаев А.¹, Бөжеева Б.²

¹тарих ғылымдарының кандидаты, доцент, e-mail: alipbayev19@gmail.com

²тарих ғылымдарының кандидаты, доцент, e-mail: bbuzeeva@gmail.com
әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті, халықаралық қатынастар және
әлемдік экономика кафедрасы, Қазақстан, Алматы қ.

**ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЛАҢКЕСТІККЕ ҚАРСЫ КҮРЕСТІҢ
ГЕРМАНИЯДАҒЫ КЕЙБІР АСТАРЛАРЫ**

Әлемнің қазіргі мемлекеттері мен олардың арнайы қызметтері лаңкестікпен және басқа да экстремистік күштермен күресте айқын бір тәжірибе жинауда. Осы тұрғыдан алғанда неміс мемлекеті мен олардың құқыққорғау органдарының қызметі назар аударуға тұрарлық. Германияда лаңкестік қатердің пайда болғанына бірнеше ондаған жылдар өтті. Соңғы кездері Германиядағы негізгі қатер халықаралық ислам лаңкестігі тарапынан туындауда. Исламдық арна ең алдымен Германияға кезінде көшіп келгендер мен наным-сенімін өзгерткендерге сүйенуде. Германияның қауіпсіздік қызметтерінің мәлімдемелері бойынша шамаланған исламдық лаңкесшілердің саны, яғни қоғамдық қауіпсіздік үшін нақты қатер туғызатындар соңғы жылдары бірнеше есеге өскен. 2000 жылдардың басында лаңкестік мәселесін шешудің ең басты жолы осы күреспен айналысатын барлық мекемелердің қызметін жоғары деңгейде бір арнаға үйлестіру және алдын ала ойластыру екендігін Германияда да түсінді. Осы мақсатта Лаңкестіктен қорғанудың ортақ орталығы құрылған болатын. Орталық өзіндік қандай да бір мекеме болып табылмайды, тек лаңкестік қатерінің алдын алуға бағытталған қырықтан астам әр түрлі федералдық және өңірлік неміс мекемелерінің қызметін біріктіруге бейімделінген. Баспа беттерінде Германияда лаңкестік топтарды қарусыздандырғандығы немесе лаңкестіктің алдын алғандығы туралы ақпараттар жиі байқалып қалады. Еуропалық әртүрлі елдердегі соңғы кездердегі оқиғаларды қорытындылай келе, немістің қауіпсіздік қызметтерінің бұл бағыттағы жұмыстарының деңгейі жоғары да адал екендігін көруге болады.

Түйін сөздер: Германия, мемлекет, лаңкестік, қатер, құқыққорғау органдары, радикалды салафиттер, қауіпсіздік, экстремизм.

Alipbayev A.¹, Byuzheeva B.²

¹Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, e-mail: alipbayev19@gmail.com

²Candidate of Historical Sciences, Associate Professor, e-mail: bbuzeeva@gmail.com
Chair of International Relations and World Economy, of Department of International Relations
of Al-Farabi Kazakh National University, Kazakhstan, Almaty

Some aspects of fight against the international terrorism in Germany

The modern states of the world and their intelligence agency accumulated certain experience of fight against terrorism and other extremist forces. From this point of view activities of the German state and its law enforcement agencies deserve attention. The threat of terrorism is present at Germany several decades. In recent years the main danger in Germany is constituted by the international Islamic terrorism. Islamic networks in Germany stake, first of all, on persons with migrant roots and konvertit. On announcements of security polices of Germany, the number of potential Islamic terrorists, that is the persons posing a potential threat for public safety in recent years increased several times. At the beginning of the 2000th in Germany realized that the most important solution of a problem of terrorism is high coordination of all departments involved in fight and operation on an oprezheniye. The General Centre of Protection against terrorism was for this purpose created. The Centre in itself is not any department, but is designed to integrate operation more than forty different German federal and land institutions in different directions of warning of threat of terrorism. Quite often in a press jump messages about

neutralization of terrorist groups or preventing of attempts of terrorist attacks in Germany. Against the background of the latest events in the different European countries it is possible to draw a conclusion: the German security polices work for conscience and the level of this operation is quite high.

Key words: Germany, state, terrorism, threat, law enforcement agencies, radical Salafis, safety, extremism.

Алипбаев А.¹, Бюжеева Б.²

¹кандидат исторических наук, доцент, e-mail: alipbayev19@gmail.com

²кандидат исторических наук, доцент, e-mail: bbuzeeva@gmail.com

кафедра международных отношений и мировой экономики, факультет международных отношений, Казахский национальный университет имени аль-Фараби, Казахстан, г. Алматы

Некоторые аспекты борьбы с международным терроризмом в Германии

Современные государства мира и их спецслужбы накопили определенный опыт борьбы с терроризмом и другими экстремистскими силами. С этой точки зрения заслуживает внимания деятельность германского государства и его правоохранительных органов. Угроза терроризма в Германии присутствует уже несколько десятилетий. В последние годы основную опасность в Германии представляет международный исламистский терроризм. Исламистские сети в Германии делают, в первую очередь, ставку на лиц с мигрантскими корнями и конвертитов. По заявлениям служб безопасности Германии, количество потенциальных исламистских террористов, то есть лиц, представляющих потенциальную угрозу для общественной безопасности, за последние годы возросло в несколько раз. В начале 2000-х в Германии осознали, что самым главным путём решения проблемы терроризма является высокая координация всех вовлечённых в борьбу ведомств и работа на опережение. С этой целью был создан Общий центр защиты от терроризма. Сам по себе Центр не является каким-либо ведомством, но призван объединить работу более сорока различных немецких федеральных и земельных учреждений по различным направлениям предупреждения угрозы терроризма. Нередко в прессе проскакивают сообщения об обезвреживании террористических групп или предотвращении попыток терактов в Германии. На фоне последних событий в разных европейских странах можно сделать вывод: немецкие службы безопасности работают на совесть и уровень этой работы довольно высок.

Ключевые слова: Германия, государство, терроризм, угроза, правоохранительные органы, радикальные салафиты, безопасность, экстремизм.

Кіріспе

XX ғасырдың аяғы мен XXI ғасырдың басында халықаралық лаңкестік адамзаттың ғаламдық мәселелерінің біріне айналды, өйткені олар адамзат өркениетінің іргелі құндылықтары – адам өміріне, бостандығына қауіп-қатер туғызуда. Сонымен бірге қалыптасқан әлемдік және ішкі мемлекеттік жүйеге қауіп төндіруде. Бұл өз кезегінде әлемдік қауымдастық тарапынан халықаралық ынтымақтастықтың сипаты мен басымдықтарына жаңаша баға беруге итермелейді, ұлттық қауіпсіздік мәселелерін қайта қарау қажеттіліктерін тудыруда, осы құбылыстың мән жайын, себептері мен белгілерін терең зерттеуді және лаңкестік әрекеттерді жою жолдарын іздестіруді қажет етуде. Өйткені бүгінгі халықаралық лаңкестік – қазіргі таңдағы өте қауіпті құбылыс екендігін осы мақалада ашып көрсетуге тырысу арқылы, оның Еуропа елдерінің ішіндегі алдыңғы қатарлы, дамыған Германия елінің қоғамдық-саяси өмірінің қауіпсіздігіне және конституциялық тәртібіне

келтіріп отырған зиянын саралау, өз елімізде мұндай жағдайға жол бермей, алдын алу шараларын қарастыруға мүмкіншілік туғызары сөзсіз. Халықаралық лаңкестіктің түп-тамырын жою бағытындағы шетелдік тәжірибелерді саралай отырып, біздің елімізге қолайлы теориялық және тәжірибелік әдіс-тәсілдерді қарастыру, соның негізінде нақты әдістемелерді айқындаудың мәні мен маңыздылығы зор.

Жалпы осы заманның әр алуан шешілмеген мәселелері қазіргі кездегі лаңкестіктің негізгі қозғаушы күші болып табылады. Әр түрлі елдердің дамуы арасындағы айырмашылық, дамушы елдердің дамыған елдерге қарағанда тұрмыс жағдайларының нашарлығы, кедейлік, жұмыссыздық, сыбайлас жемқорлық, сауатсыздық, дамушы елдердің жоғарғы билік өкілдерінің кез келген жолмен билікті сақтап қалуға ұмтылуы – осының барлығы ақырында лаңкестіктің туындауы үшін қолайлы жағдай жасайды.

Бұл туралы «Орталық Еуразия» жобасының директоры Э. Рихтер «лаңкестік теңсіздік, әділетсіздік пен қуғындау орын алған жабық

қоғамдарда өркендейді» деп көрсетеді. Алайда, лаңкестікті әлеуметтік-экономикалық факторлармен ақтауға болмайды. «Көбінесе лаңкестер экономикалық сәтсіздіктерге, саяси қуғын мен әлеуметтік теңсіздікке өздерінің қанды акцияларын ақтайтын жағдай ретінде оларға сілтеме жасайды. Әрине бұл жағдайлар барлығына белгілі. Алайда, олар бейбіт адамдарға қатысты жасалатын тікелей және психологиялық күш көрсету актілерін ақтай алмайды» (Жевлаков, 2000:172).

Қазіргі кезде дүниежүзінің көптеген жерінде лаңкестік ұйымдар белең алып тұр. Көпшілігінде радикалды-лаңкестік ұйымдар тәуелсіздік, бостандық, саяси құқық үшін күресуші саяси бірлестіктер ретінде қалыптасты. Алайда бірқатар елдерде оппозицияның жеңісі және топтарға бостандық билігі мен көмектің берілуі олардың лаңкестік әрекетін мемлекетке қарсылық деңгейіне жеткізді. Сондықтан бірқатар мемлекеттердің қызметтерінің негізгі бағытының бірі лаңкестік әрекеттерге қарсы күресу болып табылады.

Әр түрлі саладағы лаңкестер өз мақсаттарын жүзеге асыру үшін үздіксіз ізденісте, өздерінің әдіс-тәсілдерін, қару-жарақтарын және күрес тәсілдерін де жиі ауыстырып отыруда. Олардың бүгінге дейінгі және болашақтағы негізгі нысаны – әлемнің ірі мегаполистерін, стратегиялық маңызды теңіз жолдарын, зайырлы мемлекеттің дамуын қамтамасыз ететін компьютерлік жүйелерді, әлемнің транспорттық, туристік және банктік инфоқұрылымдарын жаулап алу екендігі айқын. Сол ретте батыстың дамыған елдерінің бірі Германия аумағында лаңкестік әрекеттері 1970 жылдың соңы мен 1980 жылдың басында пайда бола бастайды. Германиядағы лаңкестік әрекеттердің басты себебі – елге көшіп келіп жатқан иммигранттардың неміс жеріне қоныстануына қарсы бағытталды, яғни солшыл ұлтшылдық сипатына ие болды. Кейіннен Германия Федеративтік Республикасы аумағындағы жаңа ұлтшылдардың лаңкестік белсенділігі арта түсті. Олар халықты көп мөлшерде қыруға тырысты. Соның бір көрінісі – 1980 жылдың 26 қыркүйегінде Мюнхендегі Терезиенвезеде өткізіліп жатқан кәсіподақ мерекесі кезінде Гофманның әскери-спорттық тобының мүшесі студент Гундольф Кёлердің жасаған жарылысы. Осы лаңкестік әрекеттің салдарынан 12 адам қаза тауып, 200 адам жарақаттанды (Кормушкина, 2003:92). 1980 жылдың басында Германия Федеративтік Республикасында жаңа ұлтшыл

ұйымдардың осы сарындағы 42 лаңкестік әрекеті тіркелген.

1990 жылдары Германияда солшыл лаңкестерге қарағанда оңшылдар үлкен қауіп-қатер төндірді. Материалдық ахуалдың нашарлауы, билеуші партияның саясатына көңіл толмаушылық және де иммигранттардың жаппай көшіп келуі, осы фактілердің бәрі де оңшыл лаңкестік топтардың көбейіп, дамуына түрткі болды. Соның салдарынан, 1992 жылы 2000 басқыншылық әрекет тіркеліп, 17 адам қаза тапқан. 2002-2013 жылдар аралығында оңшыл радикалды топтар ұйымдастырған лаңкестік шабуылдардан 30 адам қаза тапқан (Bundeszentrale für politische Bildung, 2016). Осындай топтардың көпшілігі белсенді түрде қару-жарақ қолданып күш көрсетіп отырды. 2011 жылдың қараша айында «Жасырын ұлтшыл-социалистік» лаңкестік топ ұсталып, олардың 2000-2007 жылдар аралығында көші-қон арқылы келген бірнеше адамның өліміне қатыстылығы ашылды. 2001 жылы 11 қыркүйектегі америкалық лаңкестікке қатысты төртеудің үшеуі Гамбургте дайындалғандары айқындалды (The Hamburg Contingent, 2004). Ал 2006 жылы Кёльн қаласындағы басты теміржол бекетінде екі лаңкестік іс-әрекеттер ұйымдастырылғанымен, бомбыны дайындау барысында кеткен техникалық қателіктердің нәтижесінде жарылыс жүзеге аспады. Лаңкесшілердің біреуі Германияда өмір бойы бас бостандығынан айырылды, екіншісі Ливанда 12 жылға түрмеге қамалды (Die Welt, 2016). Зауэрландтағы әуежайда, дискотекаларда және Германиядағы америкалық мекемелерде бірнеше мәрте лаңкестік жасауды ұйымдастырумен айналысқан исламдық топтың қызметі 2007 жылғы қыркүйекте әшкереленіп, мүшелері әртүрлі мерзімге бас бостандықтарынан айырылған болатын (Der Tagesspiegel, 2016). Кёльн қаласындағы полицейлік патрульге жасалынбақшы болған қастандықтың алдын алу нәтижесінде 2008 жылдың қыркүйегінде кәмілетке толмаған үш лаңкесші құрықталған еді. Олардың мақсаты қару-жараққа ие болып, америкалықтарға қарсы қасиетті соғысқа аттануды көздеген. Екеуі кейін 2013 жылы көктемде Сирияға аттанғандығы белгілі болды (Focus, 2014). Дюссельдорф қаласында «әл-Каиданы» жақтайтын тағы бір үш адамнан тұратын исламдық топ 2011 жылдың қаңтарында әшкереленген еді. Олар Германия аумағында лаңкестікті ұйымдастырумен айналысқан. Бұл лаңкестік ұйымдардың мүшелерінің басым

көпшілігі неміс азаматтығына ие тұлғалар. Сол жылдың желтоқсан айында Рур аймағындағы Бохум қаласында топтың төртінші мүшесі тұтқындалып, барлық лаңкесшілер әртүрлі мерзімге айыпталынған болатын (Der Tagesspiegel, 2016).

2012 жылдың 10 желтоқсанында Бонның басты бекетінде жасалынбақшы болған лаңкестікке қатысты деп салафистік топқа мүше болған неміс азаматы Г. Марко тұтқынға алынған еді. Жарылыс құрылғысы орнатылған сөмке табылған болатын. Көпжылғы тергеу амалдарынан кейін 2017 жылдың сәуірінде 29 жастағы лаңкесші өмір бойы бас бостандығынан айырылды (Deutsche Welle, 2017). Ал Майндағы Франкфурт қаласында өтетін халықаралық веложарыста лаңкестік жасауды жоспарлаған ерлі-зайыптылар Гессен өңіріндегі Оберурзел қаласында 2015 жылдың сәуірінде тұтқындалды. Ер адамды айыптап, оның жұбайына қатысты қылмыстық іс тоқтатылған еді (Frankfurter Neue Presse, 2015).

2016 жылдың мамырында әртүрлі қалада үш сириялық азамат «Ислам мемлекетімен» байланыста екендігі туралы және Дюссельдорф орталығында жарылыс пен қару-жарақты пайдаланып лаңкестік әрекет дайындауда деген күдікпен ұсталынады. 2016 жылдың қыркүйек айында босқындарға арналған кельндік жатақханада 16 жастағы сириялық босқын лаңкестік әрекет дайындауда деген айыппен қамауға алынады. Кельн қалалық соты оны кінәлі деп тауып, екі жылға бас бостандығынан айырып, кәмелетке толмағандарға арналған түрмеге жабады (Spigel Online, 2017).

Бұл келтірілген мәліметтер бүкіл Германия көлемінде жүргізіліп отырылған шаралардың бір тобы ғана, лаңкестіктің алдын алу шаралары әлдеқайда кеңінен жүргізілуде. Өйткені бұл елге әлемнің қақтығысты аумақтарынан, оның ішінде әсіресе Таяу Шығыс аймағынан келіп жатқан босқындардың арасынан арам пиғылды тұлғаларды танып білу өте қиын. Барлығы жан сауғалап келіп жатқандай, дегенмен бірлі-екілі лаңкесшіл топтардың мүшелері де жергілікті неміс жерлерінде лаңкестік топтар құрып, өз арам ойларын еуропалық алаңда жалғастыра түсуге жанталасуда. Жоғарыда келтірілген фактілер бұған толық дәлел бола алады. Германияның қауіпсіздік саласындағы мекемелері де «қол қусырып отырмай», лаңкестіктің алдын алу шараларын жүзеге асыруда тиімді қызмет жасауда. Бұған да жоғарыда келтірілген фактілер дәлел бола алады. Сол себепті лаңкесшіл топтарға

қарсы тұру қызметінде неміс тәжірибесінен алатын жағымды жақтары жеткілікті екендігі сөзсіз.

Теориялық-әдістемелік негізі

Халықаралық лаңкестік пен діни экстремизмнің әрқилы бағыттары мен ағымдарын бір-бірімен салыстырмайынша, оларды толыққанды түсіну және бұл құбылыстардың ішкі мәнін ұғына қою мүмкін емес десе болады. Сондықтан да мәселені теоретикалық және әдістемелік тұрғыдан зерттеудің негізін ең алдымен салыстырмалы сараптамалар құрады. Сол ретте айқындағаннан кейін ғана лаңкестік пен діни экстремизмнің алдын алуға, ескертуге және бейтараптандыруға қатысты тиімді тұжырымдама жасауға болады. Салыстырмалы сараптама өз кезегінде тарихи шолумен толықтырылды, оның қажеттілігі лаңкестік пен діни экстремизмнің қазіргі кезеңдегі ілімін жақсырақ түсіну үшін нақтылы тарихына үңілумен дәйектеледі. Сол себепті мәселені талдау барысында тарихи әдістеме кеңінен қолданылды. Қоғамдық құбылысты зерттеудің әдістемелік негізі ретінде сондай-ақ диалектикалық әдістермен бірге жүйелі сараптау әдісін де атап өтуге болады. Бұл жерде сарапталынатын құбылыстар негізінен өзіне тән қарқындылығымен және өзара тәуелділігімен ерекшеленді.

Нәтижелер

Германияда лаңкестік әрекеттердің алдын алу бағытында бірқатар шаралар қамтылды. 2000 жылдың басында-ақ Германия лаңкестік мәселесін шешудің ең басты жолы осы бағыттағы барлық мекеменің қызметін жоғары деңгейде бір арнаға үйлестіру екендігін түсінген болатын. Осы мақсатта Лаңкестіктен қорғанудың ортақ орталығы (Gemeinsames Terrorismus abwehrrzentrum) құрылған еді.

Жалпы өз ретінде Орталық қандай да бір мекеме болып табылмайды, тек лаңкестік қатерінің алдын алуға бағытталған қырықтан астам әртүрлі федералдық және өңірлік неміс мекемелерінің қызметін біріктіруге бейімделінген. Оның құрамына Германияның қауіпсіздігін қамтамасыз етумен айналысатын әр түрлі 40 құрылымның өкілдері кіреді: Конституциялық құрылымды қорғау жөніндегі федералдық ведомствосы (Bundesamt für Verfassungsschutz); Қылмыстық полицияның федералдық ведом-

ствосы (Bundeskriminalamt); Федералдық барлау қызметі (Bundesnachrichtendienst); Бас прокуратура (Generalbundesanwalt); Федералдық полиция (Bundespolizei); Кедендік қылмыстық полиция басқармасы (Zollkriminalamt); Көші-қон және босқындар ісі бойынша ведомство (Bundesamt für Migration und Flüchtlinge); Әскери қарсыбарлау (Militärischer Abschirmdienst); Өңірлік деңгейдегі әртүрлі осы тәртізлес құрылымдар.

Орталықтың бүкіл қызметі тоғыз жұмысшы тобына бөлінген және олардың құрамына жоғарыда аталған мекемелердің 200-ден астам өкілі кіреді. Олар әрдайым тұрақты түрде ақпаратпен алмасып, барлау және полицейлік екі орталық арқылы өз іс-әрекеттерін үйлестіру негізінде жауаптылық жүктелген бағытта қызмет атқарады. «Tägliche Lagebesprechung» жұмысшы тобы күнделікті қызметке жауапты, мұнда полиция мен барлау өзекті ақпараттарды талдап, қандай да бір оқиғаның қауіптілік деңгейін бағалайды. «Gefährdungsbewertung» жұмысшы тобына түсіп жатқан барлық ақпараттардың қауіптілік деңгейіне терең жан-жақты талдау жасау жүктелген. Оның міндеті лаңкестік қауіпті болдырмау мақсатында әртүрлі ведомстволар үшін қандай іс-әрекеттер жасау қажеттілігін нақты белгілеу. Жедел ақпараттармен алмасу «Operativer Informationsaustausch» тобында жүзеге асады. Мұнда Германиядағы қандай да бір оқиғаларға қатысты саналы шаралар бойынша жедел шешімдер қабылданады. Нақтылы лаңкестіктік белсенділік, оның ішінде жалған құжаттар жасау немесе тізімделінбеген қару-жарақ сақтау сияқты қосалқы қылмыстарды «Fallauswertung» жұмысшы тобы бағалайды. Қылмыскерлерге қатысты қабылданған айыптаулар мен алдын алу шараларын жоспарлауға ықпал етуі жасаған жұмыстарының нәтижелері болып табылады.

Лаңкестіктік ұйымдардың қызметіне, олардың стратегиялық жоспарларына және тактикалық әдіс-тәсілдеріне құрылымдық сараптама жасаумен «Strukturanalysen» жұмысшы тобы айналысады. «Aufklärung des islamistisch-terroristischen Personenpotentials» атты жеке топ лаңкестіктік әлеуетті және Германия үшін әртүрлі радикалды исламизм өкілдерінің қауіптілік деңгейін айқындауға жауапты. Сондай-ақ осы жерде әлеуметтік желі, сайт және басқа да интернет арқылы лаңкестік іс-әрекеттерге жалдау шараларын айқындау қарастырылады. Босқындардың ісін тексеру және қоныс аударушылардың лаңкестік ұйымдарға қатысты-

лығын анықтау, сонымен бірге көші-қон құқы саласы бойынша алдын алу шараларын қабылдау мәселесі «Statusrechtliche Begleitmassnahmen» жұмысшы тобында жасалынады. «Deradikalisierung» жұмысшы тобы ислам аясында радикалды көріністердің белең алуын жою бойынша әртүрлі ведомстволар арасында ақпараттармен, тәжірибемен алмасуға жауапты. Соңында «Transnationale Aspekte des islamistischen Terrorismus» тобының жұмысы радикалды исламистердің халықаралық қызметінің әлемдегі Германияның мүддесіне әсерін бағалауға арналады. Қорытындылай келе барлық немістік қызметтердің күнделікті жедел ақпараттарға қол жетімділігін аңғаруға болады. Соның негізінде орын алған қандай да бір оқиғалардың лаңкестікке қатыстылығын айқындау арқылы лаңкестік әрекеттердің алдын алу бойынша қызметтерін үйлестіруге мүмкіндік туғызады.

Яғни мұндай құрылымдардың тиімділігінің арқасында басқа еуропалық мемлекеттерге қарағанда Германия елі халықаралық лаңкестік мәселесінде бүгінгі күні қауіпсіз елдердің бірі болып есептелінеді.

Пікірсапа

Адамзат үшін өте қауіпті құбылыстың алдын алу, оны болдырмау, тамырына балта шабу – лаңкестікті жан-жақты сараптап, шығу себебін айқындауды қажет етеді. Сонда ғана лаңкестікке қарсы қабылданатын іс-шаралардың тиімділігі артары айқын. Әртүрлі әлеуметтік және саяси негізде туып отырған лаңкестік қауіптеріне қарсы тиімді іс-шараларды, алдын алу қимылдарын жүргізу бүгінгі күні ғаламдық деңгейдегі мәселеге айналып отыр. Бұған дәлел қазіргі кезде көптеген мемлекет басшыларының, арнайы қызмет және құқық қорғау органдары басшыларының, қоғам қайраткерлерінің өкілдерінің лаңкестіктің қауіпсіздігін бәсеңдету, лаңкестікпен күресу мәселелеріне арналған жұмыс мәжілістері, халықаралық кездесулері мен конференцияларының саны күннен күнге көбеюде. Өйткені лаңкестіктің болу-болмауын болжау өте қиын (Әліпбаев, 2017:23).

Осы орайда халықаралық деңгейде лаңкестікке қарсы күресті үйлестіру мақсатында БҰҰ Қауіпсіздік Кеңесінің №1373 қарарының негізінде арнайы Лаңкестікке қарсы комитет те құрылған болатын (Московский журнал международного права, 2002). Соңғы кездердегі лаңкестік әрекеттердің бұрын-соңды болмаған үдеріске айналуы, бүкіл әлемдік қоғамдастықты

лаңкестіктің кез келген көріністеріне қарсы күресуде жедел шаралар қабылдауға итермелеуде. Дегенмен бүгінгі күнге дейін қалып отырған мәселелердің бірі, ол – лаңкестіктің бірыңғай нақтылы түсінігінің анықталмауы, соның нәтижесінде лаңкестікке қарсы күрес саласында тиімді де келісімді халықаралық саясаттың үйлесімді қалыптасуына өзіндік қиыншылық туғызып отыр. Осы бағыттағы қоғам қайраткерлері мен ғалымдардың еңбектері де лаңкестік ұғымы мен оның мән-жайын зерттеуге, саралауға, себептілік факторлары мен басқа да астарларын анықтауға арналады. Осы мәселе жөнінде едәуір ғылыми еңбектер бар болғанымен, лаңкестіктің түрліше сипаттары оның ұғымдық аппаратының әлі күнге дейін жеткілікті түрде әзірленбегендігін көрсетуде, лаңкестіктің субъектілері, типологиясы және оған қарсылық көрсетудің негізгі бағыттары бойынша мәселелерде пікір бірлігі жоқ. Лаңкестік өзінің бүкіл даму сатысында көптеген әлеуметтік себепке негізделген құбылыс екендігін байқатты және оның өзгеруіне қатысты дамыды. Лаңкестік-әлеуметтік, этникалық және діни мәселелерді әскери немесе соғыс жолдарымен шешуді мақсат ететін, адамзат пен мемлекеттер үшін қауіп-қатер тудырушы ғаламдық мәселелердің біріне айналды. Лаңкестіктің көптеген анықтамалары мен жіктелмелері бар. Сонда да лаңкестіктің шығу себебі мен лаңкестіктің нәтижесі толық шешімін таппаған, толық зерттелмеген мәселе десе болады. Осыған қатысты ресейлік ғалым Ю.Н. Гладкий: «әлемдік қауымдастықтың басқаруы мен дамуына кері әсер етуші, әлемдік тыныштықты бұзушы қауіп; әлеуметтік сипаттағы халықаралық қатынастардан туындаған мәселе; аралас сипатқа ие дінаралық қақтығыстар мен діндегі көзқарастардың жан-жақты болуынан туындаған ғаламдық мәселелер» деп көрсеткен (Гладкий, 1994:58).

Бүгінгі күні әр аймақта, әр елде ішкі қауіпсіздігін қамтамасыз ету мақсатында лаңкестікке қарсы күрес үдемесе толастамауда. Германияда болса негізгі қауіп халықаралық ислам лаңкесшілері тарапынан туындап отырғандығын мәлімдеуде. Ел ішінде салафизмнің кең етек ала бастауы да неміс билігін алаңдатуда. Германияның ІІМ басшысы Ханс-Петер Фридрих: «Салафия – бұл исламдық лаңкестіктің өсіп-өнетін ортасы» дей келіп, Германиядағы екіжарым мың салафиттерді бақылау 2010 жыл-

дан басталғандығын мәлімдеген еді (Глава МВД Германии, 2012). Ал гессендік министр Борис Райн: «Салафизм – бұл «исламдық лаңкестік үшін қор жинаушы орта» деп атап өткен болатын (Tagesschau, 2011). Осы мәселе аясында Конституцияны қорғау басқармасының басшысы Ханс-Георг Масзен 2013 жылдың маусымында: «Салафизм – лаңкестікке апаратын жолдағы аралық станция», – деп көрсетеді (Gaspari, 2013). Германияның конституциясын қорғау жөніндегі федералды ведомство: Германияда радикалды исламистердің саны арта түсуде дейді. Ведомство президенті Ханс-Георг Масзен келтірген мәліметтер бойынша бүгінгі күні 6300-ге жуық исламист болса, жыл аяғына дейін оның саны 7000-ға жетуі ықтимал екендігін дәйектейді (Розз, 2014). Бұл бағыттағы ұстанымдарды басқа ғалымдардың да тұжырымдарынан байқауға болады. Сол ретте ғалым Клаус Хуммель және Михаэль Логвиновтың пікірінше: «Салафизм мен лаңкестік арасындағы «қауіпті жақындастық» алыс бөліктерде дайындалынған. Олар салафистік орта жихадшылар тобының ықпалына түскен деп есептейді (Neue Osnabrucker Zeitung, 2014). Осы ретте немістілді мұсылмандар Сирия аумағында Еуропадан шыққан мыңдаған еріктілерден әскери жасақ ұйымдастыруы, қарулы қақтығыстар кезінде Германиядан шыққан жиырмадан астам жихадшының 2014 жылы қаза болуы ел ішіндегі мұсылмандарға қатысты іс-шараларды қатаң қадағалауға итермелеуде. Тіпті жихадтық неке құрып жұбайларымен аттанғандардың да санының өсе түсуі жергілікті билікті алаңдатуда (Westdeutsche Allgemeine Zeitung, 2014). Неміс билігі Ирак пен Сириядан жихадшылардың қайта оралмауы үшін азаматықтан шығару мәселесін көтеріп, осылай Германияда өріс ала бастаған лаңкестік қатерге қарсы тұруға кірісті (Stern, 2014). Осындай іс-шаралардың нәтижесінде Германияда лаңкестік әрекеттердің мүмкіндігінше алдын алуда.

Лаңкестік ауыр қылмыстардың бір түріне жататын болғандықтан, оның табиғатын айқын білмей тұрып, онымен күресу әрине өте күрделі. Сондықтан лаңкестіктің түсінігін терең зерттей отырып, оның пайда болу себептері мен психологиясын анықтау арқылы, лаңкестікпен күресудің әлемдік тәжірибесін қолдана отырып, оған қарсы іс-әрекеттің тиімді жолдарын іздестіргенде ғана іс оңтайлы болары сөзсіз.

Қорытынды

Лаңкестік топтардың өкілдерінің мәлімдеуінше олар мемлекеттерден әлдеқайда мықты, өйткені мемлекеттік мекемелер оларға қарсы тұруы үшін күнделікті сәттілік қажет, ал лаңкесшілер үшін лаңкестік іс-әрекеттің табысты аяқталуы үшін нақтылы бір күннің сәттілігі жеткілікті. Дегенмен де Германия мемлекеті басқа еуропалық елдер арасында лаңкестіктің қауіп қатерде әлдеқайда қауіпсіз елдер қатарына жатады. Неміс елінің өкілдері бұл жағдайға сыни көзқараспен қарайды. Германияда ірі лаңкестік әрекеттердің болмауын сарапшылардың бір тобы елдегі лаңкестікке қарсы тұру мекемелерінің жүйелі қызметтерінің арқасы деп есептесе, екіншілері оны сәттілікпен байланыстырады. Ал енді біреулер бұл аумақта лаңкестік іс-әрекеттердің кең көлемде орын алмауы олар Германия аумағын Еуропада лаңкестікті ұйымдастыру үшін өздерінің үйлестіру орталығы ретінде пайдаланатындығын алға тартып, жергілікті лаңкестікке қарсы құрылымдардың қызметінің белсенділігін арттырмау мақсатынан деп дәйектейді.

Еуропалық Одақтың мүше елдерінің ішінде Германия да қауіпсіздік мәселесіне, лаңкестіктің алдын алуға ерекше көңіл бөлуде. Мысалы, Германияда лаңкестік әрекеттерді қаржыландыруға қарсы тікелей заңдар жоқ, бірақ лаңкестік актілерін қаржыландыру үшін қаражат жинауына кедергі келтіруіне рұқсат ететін заңдар қатары бар. Тиісті қаражатты (заңды және заңсыз) жинаушы әрекетін жою үшін Германияда билік алуан түрлі әкімшілік шара көмегіне жүгінеді. Сот тергеу үдерісі уақытында жиналған қаражатты тәркілеу және алып қоюдан басқа, ассоциация (vereinsgesetz) Заңы ассоциация заңынан тыс жарияланған барлық активтерді тәркілеуге рұқсат етеді. Германияда лаңкестікке қатысты жалпылама заң да жоқ. Олар жарылыс ұйымдастыруды немесе жасауды, қарулы тонаушылықты, өрт қоюды, адам өлтіруді, көлік ұрлауды, ғимаратты басып алуды немесе елшіліктерді жаулап алуды лаңкестік әрекет деп таниды. Бұл қылмыстың бәрі заң бойынша жазаланып, дәлеліне қарай лаңкестік әрекет деп ажыратылады. Яғни, заң құрылымында лаңкестік мәселесі әр түрлі қырынан қарастырылады.

Сонымен, Германияның лаңкестікке қарсы барлық шараларын бірнеше топқа жіктеуге бо-

лады: лаңкестік актің жасағаны үшін жауапқа тартушы қылмыстық-процессуалды шаралар; белгілі бір тұлғаны, мекеменің қауіпсіздігін қорғау шараларын ұйымдастырудағы әкімшілік-құқықтық тәртіп енгізу; лаңкестік әрекеттерді өз уақытында болдырмауға немесе алдын алуға көмектесетін лаңкестердің жоспарын және басқа да мәліметтерін жинайтын тыңшы-жедел шараларды ұйымдастыру; «бейбітшіл бастама» деп аталатын лаңкестік әрекеттерді бейбіт саяси жолдармен шешу.

Соңғы жылдары Германияда жағдай күрделене түсуде, мұнда трансұлттық сипаттағы ауыр қылмыстар кең таралып отыр. Соның ішінде, есірткі бизнесі, қару және әскери техника контрабандасы ерекше қарқынмен дамуда. Лаңкестікпен және қауіпті қылмыстардың басқа да түрлерімен күресуші Германия үкіметі Еуропа Одағы құрамындағы елдерінің жауапты органдарының көмегімен 1992 жылғы Маастрихт келісімшартынан кейін де, көптеген мемлекетаралық нормативтік актілерге қол қойды. Германия үкіметі 1994 жылы қабылданған Еуропа Одағы елдерінің ақпараттар кеңістігінің қалыптасуы жөніндегі мемлекетаралық деңгейде келісілген тұжырымдаманы бекітіп, ақпарат таратудың мемлекетаралық қағидаларына сәйкес Еуропа елдері арасында өздеріне пайдалы ақпараттармен алмасып отырады. Сонымен бірге, Германия халықаралық лаңкестікті Еуропа елдеріне әскери қауіп төндіріп отырған негізгі қатер деп қабылдаған Еуропалық Одақтың қауіпсіздік саясаты туралы тұжырымдаманы қабылдап, лаңкестікпен күресу шараларын ұйымдастыруда. Өйткені бүгінгі күні Еуропа болжауықиынғасоғатынжаңақауіп-қатерлертобымен, яғни жаппай қырып-жою қару-жарағын тарату, лаңкестік пен ұйымдасқан қылмыс, кибернетикалық кеңістіктегі қауіпсіздік, тұщы су қорына қол сұғу сияқтылармен бетпе-бет кездесуде.

Еуропалық қауіпсіздіктің басым бағыттары, ең алдымен қақтығыстардың, лаңкестік әрекеттердің алдын алу, ойластырылған лаңкестік іс-әрекеттер туралы «алдын ала ескерту» жүйелерін құруға негізделінген. Қауіпсіздік және қорғану саласында Еуропалық Одақ елдері жедел де қарқынды түрде болжам жасау мен жоспарлауға ұмтылуда. Бұл болашақ қауіпсіздіктің кепілі болары хақ.

Әдебиеттер

- 1 Жевлаков Э.Н. (2000) К вопросу о правовом регулировании и организации борьбы с терроризмом. – М. – С. 172.
- 2 Кормушкина И.В. (2003) Европейская система предотвращения терактов // Европа сегодня. – М. – № 3. – С. 92.
- 3 Handwörterbuch des politischen Systems der Bundesrepublik Deutschland: Terrorismus. Bundeszentrale für politische Bildung // http://www.bundeszentrale_für_politische_bildung.de/html. 24.12. 2016.
- 4 National Commission on Terrorist Attacks upon the United States Al Qaeda aims at the American Homeland. The Hamburg Contingent, 21. August 2004.
- 5 Der Terroranschlag von Berlin – eine Chronik. Die Welt. 23.12.2016 // <https://www.welt.de/politik/deutschland/artikel160570181/Der-Terroranschlag-von-Berlin-eine-Chronik.html>.04.02.2017.
- 6 Chronologie: Anschläge in Deutschland fast immer vereitelt. Der Tagesspiegel // <http://www.tagesspiegel.de/politik/chronologie-anschlaege-in-deutschland-fast-immer-vereitelt/> 4591238. html. 24.12.2016.
- 7 Ausreise aus Deutschland. Dschihadisten-Mutter kommt mit Waffen-Magazin und Zielfernrohr durch Kontrolle, Focus, 08.03.2014 // https://www.focus.de/politik/ausland/ausreise-aus-deutschland-dschihadisten-mutter-spaziert-mit-kalashnikov-munition-durch-flughafen-kontrolle_id_3672522.
- 8 Chronologie: Anschläge in Deutschland fast immer vereitelt. Der Tagesspiegel // <http://www.tagesspiegel.de/politik/chronologie-anschlaege-in-deutschland-fast-immer-vereitelt/> 4591238. html. 24.12.2016.
- 9 Заложивший бомбу на вокзале Бонна исламист приговорен к пожизненному заключению // Deutsche Welle 03.04.2017.
- 10 Terroristen in Oberursel Vereitelter Terror-Anschlag in Oberursel: Hatte Halil D.Helfer?, Frankfurter Neue Presse, 4.05.2015.
- 11 Terrorprozess: Lebenslange Haft für versuchten Anschlag in Bonn. Spiegel Online. 03.04.2017. // <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/bonn-lebenslange-haft-fuer-versuchten-bombenanschlag-a-1141625.html>.
- 12 Әліпбаев А.Р., Бөжеева Б.З. (2017) Лаңкестік: әлеуметтік-саяси астары // ҚазҰУ Хабаршысы. Халықаралық қатынастар және халықаралық құқық сериясы. -Алматы: Қазак университеті, №3(79). – Б. 23-30.
- 13 Резолюция Совета Безопасности ООН S/RES/1373 (2001) от 28 сентября 2001 года //Московский журнал международного права. – 2002. – №1. – С. 241-244.
- 14 Гладкий Ю.Н. (1994) Глобалистика: трудный путь становления // Мировая экономика и международные отношения. – М. №10. – С. 58.
- 15 Глава МВД Германии: Салафия – это рассадник исламского терроризма // <http://www.dw.com/ru/glava-mvd-germanii-calafiya-eto-rassadnik-islamskogo-terrorisma/a-15931790>.(05.05.2012)
- 16 Innenminister warnen vor Salafismus. Tagesschau.de.22.06.2011// <https://abigbrand.wordpress.com/>
- 17 Gaspari L. “Deutsche Islamisten radikalisiert sich in Syrien”, Zeit, vom 11.06.2013.
- 18 Розэ А. Число исламистов в Германии неуклонно растёт // <https://rg.ru/Germania-site.html>/26.10.2014.
- 19 Mehr deutsche Dschihad-Kämpfer in Syrien, Neue Osnabrucker Zeitung, 21.12.2013//<https://www.gmx.net/magazine/politik/Kampf-Islamischer-Staat-IS/> 15.03.2014.
- 20 Frauen aus NRW ziehen in der Heiligen Krieg in Syrien, Westdeutsche Allgemeine Zeitung, 11.03.2014.
- 21 Behörden erwagen Ausrbürgerung deutscher IS-Kämpfer, Stern, 21.09.2014.

References

- 1 Alipbayev A., Byuzheeva B. (2017) Lankestik: aleumettik-sayasi astary [Terrorism: socio-political aspects] // KazUU Habarshysy. Halyqaralyq qatynastar zhanehalyqaralyq quqyq seriyasy. – Almaty: Kazakh university, №3(79). – B.23-30.
- 2 Ausreise aus Deutschland. Dschihadisten-Mutter kommt mit Waffen-Magazin und Zielfernrohr durch Kontrolle, Focus, 08.03.2014 // https://www.focus.de/politik/ausland/ausreise-aus-deutschland-dschihadisten-mutter-spaziert-mit-kalashnikov-munition-durch-flughafen-kontrolle_id_3672522.
- 3 Behörden erwagen Ausrbürgerung deutscher IS-Kämpfer, Stern, 21.09.2014.
- 4 Chronologie: Anschläge in Deutschland fast immer vereitelt. Der Tagesspiegel // <http://www.tagesspiegel.de/politik/chronologie-anschlaege-in-deutschland-fast-immer-vereitelt/> 4591238. html. 24.12.2016.
- 5 Der Terroranschlag von Berlin – eine Chronik. Die Welt. 23.12.2016 // <https://www.welt.de/politik/deutschland/artikel160570181/Der-Terroranschlag-von-Berlin-eine-Chronik.html>.04.02.2017.
- 6 Frauen aus NRW ziehen in der Heiligen Krieg in Syrien, Westdeutsche Allgemeine Zeitung, 11.03.2014.
- 7 Gaspari L. “Deutsche Islamisten radikalisiert sich in Syrien”, Zeit, vom 11.06.2013.
- 8 Gladkii Yu.N. (1994) Globalistika: trudnyi put stanovleniya [Global studies: difficult way of formation] // Mirovaya ekonomika i mezhdunarodnye otnosheniya.-M. №10.-S.58.
- 9 Glava MVD Germanii: Salafiya eto rassadnik islamskogo terrorisma [Salafiya is a nursery of Islamic terrorism] // <http://www.dw.com/ru/glava-mvd-germanii-calafiya-eto-rassadnik-islamskogo-terrorisma/a-15931790>.(05.05.2012)
- 10 Handwörterbuch des politischen Systems der Bundesrepublik Deutschland: Terrorismus. Bundeszentrale für politische Bildung // http://www.bundeszentrale_für_politische_bildung.de/html. 24.12. 2016.
- 11 Innenminister warnen vor Salafismus. Tagesschau.de.22.06.2011// <https://abigbrand.wordpress.com/>
- 12 Kormushkina I.V. (2003) Evropeiskaya sistema predotvrasheniya teraktov [European system of preventing of terrorist attacks] // Европа сегодня. -М. № 3. -S.92.
- 13 Mehr deutsche Dschihad-Kämpfer in Syrien, Neue Osnabrucker Zeitung,21.12.2013//<https://www.gmx.net/magazine/politik/Kampf-Islamischer-Staat-IS/> abgerufen am 15.03.2014.

14 National Commission on Terrorist Attacks upon the United States Al Qaeda aims at the American Homeland. The Hamburg Contingent, 21. August 2004.

15 Rezolyutsiya Soveta Bezopasnosti OON S/RES/1373 (2001) [Resolution of Council of Safety of UN S/RES/1373] ot 28 sentyabrya 2001 goda // Moskovskii journal mezhdunarodnogo prava. – 2002. – №1. – S.241-244.

16 Roze A. Chislo islamistov v Germanii neuklonno rastet [The number of Islamists steadily grows in Germany] // <https://rg.ru/Germania-site.html/26.10.2014>.

17 Terroristen in Oberursel Vereitelter Terror-Anschlag in Oberursel: Hatte Halil D.Helfer?, Frankfurter Neue Presse, 4.05.2015.

18 Terrorprozess: Lebenslange Haft für versuchten Anschlag in Bonn. Spiegel Online. 03.04.2017. // <http://www.spiegel.de/politik/deutschland/bonn-lebenslange-haft-fuer-versuchten-bombenanschlag-a-1141625.html>.

19 Zalozhivshii bombu na vokzale Bonna islamist prigovoren k pozhiznennomu zaklyusheniyu [The Islamist who planted a bomb at the station of Bonn is sentenced to life imprisonment] // Deutsche Welle 03.04.2017.

20 Zhevlakov E.N. (2000) k voprosu o pravovom regulirovanii i organizatsii borby s terrorismom [To a question of legal regulation and the organization of fight against terrorism]. – М. -S.172.